

Prof. dr Vojislav ĐURĐIĆ,
Pravni fakultet u Nišu

Pregledni članak
UDK: 343.133
Primljeno: 15. novembra 2014. god.

NOVI ZKP RS I KONTROLA OPTUŽBE

Predmet analize u ovom radu je sudska kontrola optužbe u krivičnom postupku Srbije. Kritike pozitivnog prava utemeljene su na teorijskoj eksplikaciji kontrole optužbe i klasifikaciji sistema te kontrole koji postoje u uporednom pravu ili su se javljali u istorijskom razvoju. Pored kritičke analize zakonskog uređenja podizanja optužnice, ispitivanja njenog formalnog sadržaja i okrivljenikovog odgovora na optužnicu, ukazuje se na neadekvatnost zakonskih pravila o kontroli privatne tužbe i nedostatak normi kojima bi se uredilo formiranje sudskih spisa. Autor se zalaže za ustanovljavanje preliminarnog ročišta na kome bi se vršila kontrola optužbe uz učešće stranaka i branioca, i time obezbedila primena principa usmenosti i kontradiktornosti. U pogledu normiranja postupka preliminarnog ispitivanja optužbe i odluka vanpretresnog veća u postupku sudske kontrole optužbe, zaključeno je da su pravila preuzeta iz ranije važećih propisa kada je istraga bila sudska, pa je zbog toga u potpunoj disharmoniji sa prirodom i strukturom novog krivičnog postupka.

Ključne reči: optuženje, sudska kontrola optužbe, obustava postupka, potvrđivanje optužnice.

1. Uvodne napomene

Novi krivični postupak ustanovljen 2011. godine, predstavlja komplikaciju inkvizicionog modela prethodnog postupka i adverzijalnog glavnog pretresa iz angloameričkog tipa krivičnog postupka.¹ U jednom takvom modelu, u kome je sudska istraga zamenjena javnotužilačkom, bilo je nužno preurediti fazu optuženja u prethodnom krivičnom postupku, a posebno sistem kontrole optužbe, zato što se tek u ovoj fazi krivična stvar po prvi put iznosi pred sud budući da nije predviđena sudska kontrola pokretanja javnotužilačke istrage.

Pošto je pokretanje i sprovođenje istrage povereno isključivo javnom tužiocu, uz potpuno potiskivanje suda iz ove faze, izuzev kad treba ograničiti prava i slobode okrivljenom, kao logično rešenje nametnula se kontrola optužbe u svakoj krivičnoj stvari. Tom idejom rukovodili su se i zakonopisci, ali umesto da osmisle konceptijski novi sistem sudske kontrole optužbe po službenoj dužnosti, izvršili su reviziju do tada važećeg sistema. Mehanički su odstranili prigovor protiv optužnice da bi ostala samo kontrola po službenoj dužnosti, a sve ostale odredbe iz ranije važećeg zakonika o organu koji vrši kontrolu, postupku i odlukama, doslovce su preuzeli i neznatno ih terminološki uskladili sa novom zakonskom definicijom početka krivičnog postupka. Uistinu, da bi u postupak kontrole optužbe uneli adverzijalne elemente, uveli su i odgovor na optužnicu, ali on nema neki procesni značaj, budući da nisu propisane nikakve procesne posledice ako sud ne uzme u obzir izjavljeni odgovor.

Kontrola optužbe posle uvođenja javnotužilačke istrage, sama po sebi, a osobito zbog mehanicističkog pristupa zakonopisaca njenoj reviziji, postala je aktuelna tema za teorijsku i stručnu analizu. Zbog toga će u ovom radu biti analizirane odedbe kojom je uređena faza optuženja (stavljanje pod sud), što uključuje raspravu o podizanju optužbe, sistemu kontrole optužbe, postupku sudske kontrole (koji obuhvata preliminarno ispitivanje optužnog akta i odluke vanpretresnog veća) i pravo žalbe na sudske odluke donete u tom postupku.

2. Optuženje (stavljanje optužbe pod sud)

Presuđenju krivične stvari prethodi faza optuženja, tj. faza „stavljanja pod optužbu“, čija je svrha priprema glavnog pretresa. Otuda je optuženje faza pripremnog, prethodnog stadijuma krivičnog postupka, koja može započeti ako postoji dovoljno osnovana sumnja (tzv. verovatnoća) o krivičnom delu i učiniocu. Počev od ove faze ostvaruje se optužba u užem smislu (kraće –

---

1 Opširnije, vidi naš rad: Priroda i procesna struktura novog krivičnog postupka Srbije, Pravni život, br. 9/2011, str. 755-772.

optužba), za razliku od istrage, koju karakteriše optužba u širem smislu² (preciznije – krivično gonjenje). Iniciranje ove faze je tačka u kojoj krivično gonjenje evoluiralo u optužbu, kao rezultat jačanja činjeničnog supstrata na kome se optužba temelji.

Faza optuženja se sastoji od podizanja optužnice i sudske kontrole optužbe, koja se sprovodi po službenoj dužnosti.

Ovlašćeni tužioci. – Prema načelu optužbe, opšta forma krivične procedure redovno započinje podizanjem optužnog akta od strane tužioca. Temeljeći uređenje postupka presuđenja krivične stvari na ovom načelu, novim procesnim kodeksom predviđeno je da se redovni krivični postupak pred sudom prve instance (sada krivični postupak u užem smislu, tj. sudski krivični postupak), pokreće na osnovu optužnice javnog tužioca ili privatne tužbe. Više nije moguće da se krivični postupak pred sudom pokrene na osnovu optužnice oštećenog, pošto po novom zakonskom rešenju oštećeni u istrazi ne može steći svojstvo supsidijarnog tužioca, bilo da javni tužilac po krivičnoj prijavi uopšte ne pokrene istragu, bilo da je nakon pokretanja obustavi.

Da je i privatni tužilac ovlašćen da podigne privatnu tužbu u opštoj formi krivičnog postupka proizlazi iz odredbe kojom je predviđeno da će se „odredbe o optužnici i ispitivanju optužnice“ shodno primenjivati „i na privatnu tužbu, osim ako se ona podnosi za krivično delo za koje se sprovodi skraćeni postupak“ (čl. 331. st. 6). Odredba je preuzeta iz do sada važećeg kodeksa (čl. 265. st. 2. ZKP/01) bez ikakvih suštinskih izmena, ali su zakonopisci izgleda izgubili iz vida da su proširili primenu sumarnog krivičnog postupka. Sa proširivanjem polja važenja sumarnog krivičnog postupka na sva krivična dela sa zaprećenom kaznom zatvora do osam godina (čl. 495), odredbe o privatnom tužiocu u redovnom krivičnom postupku postale su faktički suvišne, moglo bi se reći i bez ikakvog smisla, jer su zaprećene kazne za krivična dela koja se gone po privatnoj tužbi³ ostale nepromenjene i niže su od limita potrebnog za opštu formu postupka. Naime, izuzev dva krivična dela⁴ kojih skoro da nema u sudskoj praksi, za sva ostala krivična dela koja se gone po privatnoj tužbi, u

---

2 Isto tako: Dr Božidar Marković, Udžbenik sudskog krivičnog postupka Kraljevine Jugoslavije, Narodna štamparija, Beograd, 1930, str. 472.

3 O kritici tzv. zakonske kaznene politike za krivična dela koja se gone po privatnoj tužbi, vidi: Vojislav Đurđić, Načela krivičnog gonjenja i njihov doprinos efikasnosti krivičnog postupka, u: Alternativne krivične sankcije i pojednostavljene forme postupanja, Beograd, 2009, str. 109 i 110.

4 Od svih krivičnih dela koja se gone po privatnoj tužbi, samo su za krivično delo teške krađe iz člana 204. st. 4. i krivično delo prevare iz člana 208. st. 4. Krivičnog zakonika propisane kazne zatvora od dve do deset godina, i to pod uslovom da je to delo izvršeno prema licu sa kojim učinilac živi u zajedničkom domaćinstvu (čl. 222. KZ).

Krivičnom zakoniku propisane su kazne manje od osam godina zatvora, te se po normama novog procesnog kodeksa za ta dela može suditi samo u sumarnom krivičnom postupku, u kome se, po samom zakonu, „odredbe o optužnici i ispitivanju optužnice“ ne primenjuju. Zbog te unutrašnje nekoherentnosti novog kodeksa i neusklađenosti s materijalnim krivičnim pravom, odredbe o privatnom tužiocu u redovnom krivičnom postupku treba brisati iz zakonskog teksta.

Iz kruga ovlašćenih tužilaca koji imaju pravo da zahtevaju pokretanje redovnog krivičnog postupka isključen je oštećeni kao supsidijarni tužilac, pa je tako, uz svođenje privatnog tužioca u ovom postupku na jedno krivično delo, javni tužilac inaugurisan u jedinog tužioca ovlašćenog da od suda zahteva pokretanje redovnog krivičnog postupka. Isključenjem supsidijarne tužbe prilikom iniciranja sudskog krivičnog postupka, dovodi se u pitanje zaštita prava oštećenog, a njegov položaj je pogoršan. Prema novom zakonskom rešenju, do momenta potvrđivanja optužnice oštećeni je u potpunosti prepušten javnom tužiocu, s tim što zaštitu svojih prava može tražiti i od višeg javnog tužioca (čl. 51. st. 3), ali je pitanje da li je sa stanovišta garantovanih ljudskih prava dopušteno da se isključi sudska zaštita u krivičnim stvarima, a to znači i u fazi istrage i prilikom pokretanja sudskog krivičnog postupka.

Formiranje sudskih spisa. – Optužnica se podnosi veću pozivnih sudija (čl. 21. st. 4) u dovoljnom broju primeraka i uz nju „spisi sačinjeni tokom istrage od strane javnog tužioca“ (čl. 333. st. 1). Na osnovu tih spisa formiraju se, po prvi put u jednoj krivičnoj stvari, sudski spisi. U tom pogledu, procesna pravila uopšte nisu izmenjena – formiranje spisa uređeno je kao da je istraga i dalje sudska. Naime, javni tužilac u istrazi formira spise predmeta koji se prilikom podizanja optužnice jednostavno dostavljaju veću pozivnih sudija (čl. 331. st. 1), a potom sudećem veću (čl. 344. st. 1) i tako, bez ikakvih prepreka, javnotužilački spisi postaju sudski spisi. Na taj način se rezultati prethodnih istraživanja javnog tužioca (iz predistrage i istrage) prelivaju na glavni pretres. Zbog nadmoćnog položaja javnog tužioca u predpretresnim fazama postupka, u odnosu na okrivljenog kao suprotne stranke, pošto mu na raspolaganju stoje svi državni resursi, posve je jasno da će se kroz tako formirane „sudske“ spise njegov uticaj preneti do sudećeg veća i nesumnjivo uticati na uverenje sudija prilikom izricanja presude, nezavisno od dokaza koji budu izvedeni na glavnom pretresu.

Kontrola formalne ispravnosti optužnice. – Kao jedini sudski organ kome je u funkcionalnu nadležnost stavljen postupak kontrole optužbe, novim zakonikom je određeno vanpretresno veće. Po prijemu optužnice, veće pozivnih sudija odmah ispituje da li ona sadrži sve formalne elemente propisane zakonom, pa ako je nepropisno sastavljena, vraća je javnom tužiocu na ispravku. Ostale odredbe o roku za ispravljanje optužnice i propuštanju roka u

svemu su iste kao u ranije važećem procesnom zakoniku, s tim što je precizirano da će optužnica biti odbačena ako javni tužilac propusti taj rok. Ova procesna sankcija predviđena je radi uspostavljanja procesne discipline i poboljšanja efikasnosti postupka. No, ne treba gubiti iz vida da sve odluke javnog tužioca, pa i one koje predstavljaju zakonsku prezumpciju, ne mogu steći pravnu snagu (na njih se ne primenjuje načelo *ne bis in idem*), pa bi javni tužilac, po tom osnovu, imao ovlašćenje da i nakon odbacivanja podnese formalno ispravnu optužnicu. Nezavisno od toga, može se prigovoriti da je neracionalno da celo veće zaseda da bi utvrdilo da je optužnica nepropisno sastavljena, pa da nakon ponovnog dostavljanja optužnice ponovo drži sednicu. Jednostavnije je i daleko racionalnije da ispitivanje formalne ispravnosti vrši inokosni sudski organ, u ovom slučaju ili sudija za prethodni postupak ili predsednik veća pozivnih sudija, u čiju bi se funkcionalnu nadležnost mogle staviti i neke druge odluke za koje je sada propisano da ih donosi veće u okviru preliminarnog ispitivanja optužnice. Ovako kako je sada regulisano, vanpretresno veće dva puta zaseda po istoj optužnici – jednom ispituje i odlučuje o formalnoj valjanosti optužnice, a nakon podizanja ispravljene optužnice ispituje njenu činjeničnu i pravnu zasnovanost.

Odlučivanje o pritvoru. – Odmah po prijemu optužnice, veće takođe odlučuje o predlogu za određivanje pritvora ili ispituje raniju odluku o pritvoru (čl. 334), po pravilima koja su u potpunosti, bez ikakvih izmena ili dopuna, preuzeta iz ranijeg procesnog zakonika.

Odgovor okrivljenog na optužnicu. – Propisno sastavljenu optužnicu, predsednik veća pozivnih sudija dostavlja okrivljenom – ako je na slobodi, bez odlaganja, a ako se nalazi u pritvoru, u roku od 24 časa od prijema optužnice, a u naročito složenim predmetima u roku od najviše tri dana od dana prijema optužnice (čl. 335. st. 1). Predaja optužnice licu kome je vanpretresno veće tek odredilo pritvor ili se već nalazi u pritvoru, vrši se po pravilima koja su preuzeta iz ranije važećeg procesnog zakonika (čl. 270. st. 3. i 4. ZKP/01). Uz optužnicu se okrivljenom dostavlja ili predaje pouka o pravu na podnošenje prigovora.

Po prijemu optužnice, okrivljeni ima pravo da podnese pisani odgovor na optužnicu, u roku od osam dana od dana dostavljanja ili predaje optužnice (čl. 336. st. 1). I bez posebnog ovlašćenja okrivljenog, ali ne i protiv njegove volje, odgovor na optužnicu može podneti i branilac. Zbog toga optužnicu treba dostavljati i braniocu, iako to nije izričito propisano.

Uvođenjem odgovora na optužnicu, umesto dosadašnjeg prigovora protiv optužnice, nastoji se osigurati načelo kontradiktornosti, istina na posredan način, kako bi arhitektura prethodnog krivičnog postupka bila u službi ideje o pravičnom postupku. Međutim, u zakonu nije propisano šta odgovor treba da sadrži i kakvo dejstvo ima, niti se uopšte više pominje u zakonskom tekstu. Nije

predviđeno ni da će ga veće pozivnih sudija uzeti u obzir, što bi bio minimum prilikom sudskog odlučivanja o opravdanosti i zakonitosti optužbe, niti su propisane posledice ako veće u potpunosti zanemari postojanje okrivljenikovog odgovora na optužbu javnog tužioca. Ovako, bez nametanja obaveze da ga veće razmatra, odgovor okrivljenog na optužbu ostaće samo ukras koji sudsku kontrolu optužbe treba da kao pravičnu i kontradiktornu, a da li će u sudskoj praksi takva i biti, prepušteno je sudijama da svojim ličnim stavom prema sudskoj kontroli optužbe to i potvrde ili odbace. Ipak, može se očekivati da će sudije u praksi uzimati u obzir svaki odgovor na optužnicu, prosto zato što je propisan zakonom.

3. Sistemi kontrole optužbe u krivičnom postupku

U savremenom krivičnom postupku, nezavisno od toga da li se radi o optužnom (angloameričkom) ili mešovitom (kontinentalnoevropskom) tipu krivične procedure, okrivljeni se ne izvodi na glavni pretres odmah nakon podizanja optužbe, već sud, po pravilu, prethodno ispituje optužbu. Ta etapa se u kontinentalnoevropskom krivičnom postupku nalazi između istrage i glavnog pretresa, i u stvari, predstavlja „prethodno suđenje o optužbi“. U postupku kontrole optužbe sud meritorno ne presuđuje krivičnu stvar već ispituje da li se okrivljenom uopšte može suditi na glavnom pretresu. Suštinu kontrole optužbe u užem, pravom smislu⁵ čini ispitivanje opravdanosti i zakonitosti izvođenja okrivljenog na glavni pretres. Kontrolu „opravdanosti“ optužbe treba shvatiti kao sudsko ispitivanje i ocenu osnovanosti optužbe do određenog stepena⁶ sumnje. Kontrola zakonitosti optužbe obuhvata ispitivanje i ocenu materijalno-pravnih i procesnopravnih uslova i eventualnih smetnji za izvođenje okrivljenog na glavni pretres radi suđenja. Sudska kontrola optužbe ne sme da se pretvori u presuđenje krivične stvari pre glavnog pretresa. Zadatak suda je da reši može li se uopšte suditi okrivljenom, a da li će i biti osuđen, meritorno se rešava na glavnom pretresu. O upućivanju krivične stvari na glavni pretres sud odlučuje na takav način da ne prejudicira donošenje meritorne odluke. Radi efikasnog odvijanja

---

5 Kontrolu optužbe u užem smislu treba razlikovati od sudske kontrole krivičnog gonjenja, tj. optužbe u širem smislu, koja se vrši prilikom pokretanja istrage kad je istraga sudska ili kad je kontrola pokretanja javnotužilačke (ili policijske) istrage poverena sudu (Vidi: Vojislav Đurđić, Krivično procesno pravo – Posebni deo, Niš, 2011, str. 77).

6 U novom procesnom kodeksu taj stepen je „opravdana“ sumnja, kako je i imenovana svrha kontrole optužbe u delu koji se odnosi na njenu činjeničnu zasnovanost (vidi čl. 331. st. 2). Teorijski gledano, to bi morao biti viši stepen od onog potrebnog za sprovođenje istrage: do sada je za pokretanje istrage bila neophodna „osnovana sumnja“, pa je za podizanje optužbe bila potrebna „verovatnoća“; u novom kodeksu je za pokretanje (javnotužilačke) istrage potreban niži stepen – „osnovi sumnje“, a za podizanje optužbe „opravdana sumnja“, kao viši stepen.

glavnog pretresa, u postupku kontrole optužbe sud rešava i neka druga pitanja, koja su akcesornog značaja u odnosu na osnovni predmet kontrole (npr. odlučuje o spajanju i razdvajanju krivičnog postupka, pravnoj kvalifikaciji, pritvoru i dr.).

Osnovna je svrha sudske kontrole optužbe da spreči neopravdano i nezakonito izvođenje okrivljenog na glavni pretres.⁷ Pored toga, zadatak je sudske kontrole da ispita zakonitost primene mera prinude (pritvora, jemstva i dr.), ako su izrečene, i da omogući upućivanje krivične stvari na glavni pretres radi presuđenja (kad sud oceni da je optužba činjenično zasnovana i zakonito podignuta). U optužnom tipu krivičnog postupka svrha je te kontrole još da omogući okrivljenom da sazna za dokaze s kojima raspolaže optužba i da se fiksiranjem iskaza svedoka osigura njihova dokazna snaga.

Istorijski i uporednopravno posmatrano, kontrola optužbe uređena je na različite načine. U mnoštvu specifičnosti zakonske regulative treba pronaći zajedničke odlike po kojima se dati način kontrole može prepoznati i klasifikovati u određenu grupu. Za grupisanje raznolike kontrole optužbe u određeni tip, odnosno sistem, mogu se kao validni uzeti raznoliki kriterijumi: na čiju inicijativu se sprovodi postupak kontrole optužbe, sastav suda koji vrši kontrolu, forma postupka u kome se odlučuje, svrha i obim odlučivanja povodom podignute optužbe i dr.

Prema subjektu koji inicira postupak kontrole optužbe, postoje tri sistema kontrole optužbe: (a) kontrola optužbe na inicijativu (ili voljom) okrivljenog, (b) kontrola optužbe po službenoj dužnosti i (v) mešoviti sistem, kad su u krivični postupak inkorporisana oba prethodna sistema kontrole.

U prvopomenutom sistemu nema sudske kontrole optužbe bez inicijative okrivljenog ili protiv njegove volje. Tom sistemu pripada kontrola optužbe po prigovoru protiv optužnice, koja je u naš pravni sistem uvedena još 1929. godine,⁸ a takva mešovita organizacija stavljanja pod optužbu nakon istrage, preuzeta je iz austrijskog krivičnog procesnog prava, u koji je uvedena 1873. godine po predlogu Glazera.⁹ Kontrola optužbe isključivo na osnovu prigovora protiv optužnice okrivljenog ili njegovog branioca, zadržala se u nas do 1976. godine. U ovaj sistem kontrole optužbe može se razvrstati i model krivičnog postupka u kome je sudska kontrola optužbe pravo¹⁰ okrivljenog, kojeg se on

7 Цф. А. С. Мамкин, Назначение судебного заседания, в кн. Уголовный процесс, под общей редакцией А. С. Кобликова, Москва, 1999, с. 222. и 223.

8 Opširnije: Dr Božidar Marković, Udžbenik sudskog krivičnog postupka Kraljevine Jugoslavije, Beograd, 1930, str. 476-484.

9 М. Р. Ћубински, Науčni и практични коментар законика о судском кривичном поступку Крaљевине Југославије, Beograd, 1933, str. 365.

10 Vidi: dr Mirjan Damaška, Krivično procesno pravo SAD (skripta), Zagreb, 1963, str. C-26.

može odreći, kao što je to u pravnom sistemu SAD. U američkom postupku, naime, sudija (magistrat) zakazuje prethodno ročište (preliminary examination),¹¹ na koma se vrši kontrola optužbe samo ako se okrivljeni ne odrekne prava da se na tom ročištu ispita ima li dovoljno dokaza za podizanje optužbe protiv njega, ali se ovo preliminarno ispitivanje optužbe ne vrši za krivična dela koja se presuđuju u sumarnom krivičnom postupku (petty offences).

Drugom sistemu kontrole pripadaju ona zakonska rešenja kod kojih za pokretanje postupka sudske kontrole optužbe nije potrebna nikakva inicijativa stranaka, nego je dovoljno da tužilac podigne optužni akt pa da sud po službenoj dužnosti izvrši kontrolu optužbe, što po pravilu čini u svakoj krivičnoj stvari. Ovaj sistem predviđen je u procesnim zakonodavstvima kontinentalnoevropskih i drugih zemalja u kojima je istraga poverena javnom tužiocu, bilo da te zemlje baštine klasičan mešoviti tip krivičnog postupka (kao što je npr. nemački, ruski ili bugarski krivični postupak) bilo da su reformisale svoje krivične procedure pod uticajem optužnog tipa krivične procedure ili recepcijom njegovih principa i ustanova (poput hrvatskog, srpskog ili bosansko-hercegovačkih krivičnih postupaka), ili pak pripadaju klasičnom optužnom sistemu krivičnog postupka (kao što je engleski). Sudska kontrola optužbe neophodna je u svakoj krivičnoj stvari zarad zaštite prava i sloboda okrivljenog (ili osumnjičenog) jer istragu ne sprovodi sud već držani organ posebno ustanovljen za gonjenje učinilaca krivičnih dela (u mešovitom tipu), ili istrage u klasičnom smislu, kako se ona shvata u kontinentalno evropskom pravu, uopšte i nema. U nas je kontrola optužbe po službenoj dužnosti bila predviđena Zakonom o krivičnom postupku iz 1948. godine¹² i vršila se na tzv. pripremnoj sednici sudećeg veća.

Treći, mešoviti sistem kontrole optužbe predstavlja kombinaciju prethodna dva - kontrola optužbe je moguća i na inicijativu okrivljenog i po službenoj dužnosti. Ovaj mešoviti sistem sudske kontrole optužbe bio je predviđen našim procesnim zakonikom iz 2001. godine¹³ – važno je pravilo da kontrolu optužbe

11 Nakon preliminarnog ispitivanja optužbe na prethodnom ročištu pred magistratom, po pravilu sledi postupak stavljanja pod optužbu pred „velikom porotom“. Postupak pokreće javni tužilac podnošenjem nacrtu optužbe (i liste svedoka koje treba ispitati), a nakon ispitivanja, velika porota (po pravilu) potvrđuje nacrt optužbe i ta se optužba (indictment) podnosi sudu po kojoj treba meritorno da presudi. Budući da se pred porotom nepotrebno ponavlja ispitivanje optužbe sprovedeno na prethodnom ročištu pred magistratom, pored onih država SAD u kojima je optuživanje od strane velike porote obavezno, postoje i države u kojima javni tužilac odlučuje da li će podići optužnicu (information) ili pokrenuti postupak pred velikom porotom da podigne optužbu (indictment), kao i države u kojima optuživanje od strane velike porote uopšte ne postoji. Optuživanje o strane velike porote se u SAD smatra pravom okrivljenog, kojeg se on može odreći, čak i u onim državama u kojima je postupak optuživanja od strane velike porote obavezan.

12 Vidi član 186. Zakona o krivičnom postupku FNRJ („Sl. list. FNRJ“ br. 97 od 6. novembra 1948).

13 „Sl. glasnik SRJ“ br. 70/2001 i 68/2002 i "Sl. glasnik RS", br. 58/2004, 85/2005, 115/2005 i 85/2005.

vrši sud na osnovu prigovora protiv optužnice koji podnese okrivljeni ili njegov branilac (kontrola na inicijativu okrivljenog), a ako prigovor ne bude podnesen ili bude odbačen, bila je moguća sudska kontrola optužbe na zahtev predsednika sudećeg veća (kontrola po službenoj dužnosti).¹⁴

Kontrolu optužbe vrše različiti sudski organi u inokosnom ili zbornom sastavu, a ovaj drugi sastav mogu činiti (a) samo sudije po pozivu ili (b) i sudije porotnici i profesionalne sudije (koji čine mešovito veće) ili (c) samo porotnici. Inokosni sastav suda koji vrši kontrolu optužbe procesnoppravno je uslovljen formom i strukturom datog tipa krivičnog postupka, pa tu ulogu vrše raznovrsni inokosni sudski organi, na primer, magistrat u američkim državama ili sudija za prethodni postupak, u Republici Srpskoj, inokosni sudija u Rusiji¹⁵ ili u Bugarskoj¹⁶, itd. Zborni sastav suda koga čine isključivo profesionalne sudije (tzv. veće pozivnih sudija ili vanpretresno veće), ustanovljen je kao organ sudske kontrole optužbe, na primer, u crnogorskom¹⁷ i novom srpskom krivičnom postupku.¹⁸ I hrvatskim procesnim zakonodavstvom predviđeno je da kontrolu krivične tužbe vrši veće pozivnih sudija, ali (čini se posve racionalno) u sadejstvu sa sudijom istrage koji prethodno vrši formalno ispitivanje optužnice, tako da se u postupku sudske kontrole optužbe javlja i inokosni (sudija istrage) i zborni sastav suda (optužno veće).¹⁹ Mešovito veće sastavljeno od sudija po pozivu i sudija porotnika, kao sudski organ koji vrši kontrolu optužbe na pripremnoj sednici,²⁰ bilo je karakteristično za bivše istočnoevropske zemlje. Za razliku od prethodno pomenutih sudskih organa u uporednom pravu, to mešovito veće koje je vršilo kontrolu optužbe, nakon toga je presuđivalo krivičnu stvar na glavnom pretresu, dakle, javljalo se kao sudeće veće. U nemačkom krivičnom postupku sudeće veće je i danas sudski organ koji ispituje optužbu i odlučuje da li će se otvoriti glavni pretres.²¹ Kontrola optužbe od strane porotnog suda bila je karakteristična za engleski krivični postupak, u kome je upućivanje krivičnog predmeta na glavni

14 Amlius: Vojislav Đurđić, *Krivično procesno pravo – Posebni deo*, Niš, 2011, str. 79-96.

15 Vidi: В. В. Вандишев, *Уголовный процесс*, Санкт-Петербург, 2002, str. 271-278

16 Vidi čl. 254. st. 1. ZKP Bugarske (Наказательно-процесуален кодекс, изд. „Нова звезда“, Софи, 2007).

17 Opširnije: Drago Radulović, *Komentar zakonika o krivičnom postupku Crne Gore*, Podgorica, 2009, str. 58-60, 346. i 347.

18 Odredbom čl. 21. st. 4. Zakonika o krivičnom postupku iz 2011. godine, predviđeno je da veće koje čine troje (profesionalnih) sudija, između ostalog, „donosi odluke izvan glavnog pretresa“, što se konkretizuje odredbama o postupku kontrole optužbe („Sl. glasnik RS“, br. 72/2011).

19 Opširnije: Berislav Pavišić i suradnici, *Krivično procesno pravo*, Rijeka, 2010, str. 327-334.

20 O pripremnoj sednici vidi: М. S. Strogovič, *Уголовный процесс*, Том II, Москва, 1970, str. 218-220.

21 § 199. StPO.

pretres radi presuđenja vršila „velika porota“, koja se zadržala do današnjih dana u nekim američkim državama.

Forma postupka sudske kontrole nije uniformna, pa bi se sve te raznolikosti mogle najpre razvrstati u pismenu i usmenu formu. Sudska kontrola optužbe u pismenoj formi vrši se na osnovu spisa predmeta koje tužilac dostavlja sudu nakon podizanja optužbe (ili spisa koji su već formirani u istrazi ako je ona sudska). Pismena forma je česta kad kontrolu optužbe vrši inokosni sudski organ,²² ali nije uslovljena sastavom suda koji ispituje podignutu optužbu, u pogledu broja sudija (inokosni ili zborni sastav) ili učešća sudija laika (veće pozivnih sudija, ili mešovito veće), niti funkcijom koju taj sudski organ ima u čitavom postupku (da li odlučuje pre glavnog pretresa ili je taj sudski organ istovremeno i sastav suda koji meritorno presuđuje krivičnu stvar na osnovu glavnog pretresa). Pismena forma javlja se i kod zbornog sastava, bilo da optužbu prethodno ispituje vanpretresno veće, kao što je slučaj u našem pozitivnom pravu,²³ ili mešovito veće, kao što je bilo u ruskom procesnom zakonodavstvu²⁴. Usmena forma karakteristična je za prethodno ispitivanje optužbe u angloameričkom modelu krivičnog postupka,²⁵ ali se sve više ustaljuje i u evropskom kontinentalnom pravu sa prodorom ideje da pravičan postupak pretpostavlja kontradiktorno raspravljavanje i u pretpretresnim fazama krivičnog postupka. Za ostvarenje usmene forme neophodno je prisustvo stranaka i branioca na sednici na kojoj se pred sudom preliminarno raspravlja o optužbi (otuda i nazivi preparatory hearings, preliminary examination), a u sistemima kontrole koji se zasnivaju na izvođenju dokaza optužbe (izuzetno i odbrane), karakterističnim za angloameričko pravo, potrebno je da prethodnom ročištu prisustvuju i svedoci i veštaci. Iako to nije često u uporednom pravu, pismena i usmena forma mogu se kombinovati u onom postupku kontrole optužbe koji teče pred dva različita sudska organa, kao što je predviđeno u hrvatskom procesnom zakonodavstvu (sudija istrage ispituje formalnu ispravnost optužnice samo na osnovu spisa, a nakon toga optužno veće ispituje optužnicu na sednici na kojoj se usmeno i kontradiktorno raspravlja).

Osim po usmenoj ili pismenoj formi, postupci sudske kontrole optužbe razlikuju se i u pogledu izvođenja dokaza na prethodnom ročištu na kome se ta

---

22 O pismenoj formi odlučivanja koja je karakteristična za sve bosansko-hercegovačke procesne kodekse, vidi: dr Miodrag Simović, *Krivično procesno pravo*, Banja Luka, 2009, str. 331. i 332.

23 Vidi: Stanko Bejatović, *Krivično procesno pravo*, Beograd, 2010, str. 426-432; dr Milan Škulić, *Krivično procesno pravo*, Beograd, 2009, str. 364-370.

24 Vidi supra fus nota 16.

25 Za engleski krivični postupak vidi: Peter Hungerford-Welch, *Criminal Procedure and Sentencing*, Seventh Edition, London and New York, 2009, pp. 493-499.

kontrola i vrši. Načelno uzev, dva su takva načina: prema jednom, koji odlikuje evropsko kontinentalno procesno pravno, na prethodnom ročištu se ne izvode dokazi, već se po pravilu saslušavaju samo stranke, a odluka se donosi na osnovu spisa predmeta u kojima su zasvedočeni dokazi izvedeni ili prikupljeni pre podizanja optužbe; prema drugom modelu karakterističnom za optužni tip krivičnog postupka, na prethodnom ročištu se obavezno ispituju svedoci optužbe (i veštaci u svojstvu stručnih svedoka). Iako na prvi pogled nije sasvim logično, ova dva načina kontrole optužbe mogu se kombinovati, tako da se odluka da nema mesta krivičnom postupku (tj. odluka o odbijanju optužbe) ili odluka o upućivanju krivičnog predmeta na glavni pretres, može zasnivati na spisima predmeta, a ako to ne bude dovoljno, na dokazima koje će izvesti sudski organ na ročištu za prethodno ispitivanje optužbe, kao što je uređeno u italijanskom postupku.²⁶

4. Postupak sudske kontrole optužbe (postupak potvrđivanja optužnice) prema pozitivnom pravu

Posle uvođenja javnotužilačke istrage bilo je nužno konceptijski osmisлити kontrolu optužbe, čijim potvrđivanjem sada tek započinje krivični postupak u užem smislu. Umesto mešovitog sistema kontrole optužbe, po prigovoru protiv optužnice i po službenoj dužnosti, Zakonikom o krivičnom postupku iz 2011. uvedeno je potvrđivanje optužnice po službenoj dužnosti u svakoj krivičnoj stvari. To je nov sistem kontrole samo nominalno, jer su, u osnovi, kao što je rečeno, samo izostavljene odredbe o prigovoru protiv optužnice, a preostale odredbe su preuzete, presistematizovane i jezički doterane da izgledaju kao novi model kontrole. Zbog toga, sistem potvrđivanja optužnice ima konceptijske nedostatke i mnogo više pogrešnih rešenja u pojedinostima.

Osnovni konceptijski nedostatak je u tome što je kontrola optužbe uređena tako kao da je istraga i dalje sudska faza u kojoj je sud prethodno

---

26 U italijanskom krivičnom postupku, na prethodnom ročištu sudija najpre utvrđuje prisustvo stranaka i drugih obaveznih učesnika u ovom postupku. Potom stranke (i branilac) vode raspravu o optužbi i dokazima na kojima se zasniva, služeći se podacima sadržanim u spisima predmeta, ali okrivljeni može zahtevati da bude ispitan po pravilima cross examination. Ako nakon te rasprave sudija zaključi da može odlučiti na temelju „stanja spisa“, on izdaje nalog kojim određuje suđenje ili donosi „presudu“ da nema mesta daljem postupku, a ako smatra da ne može odlučiti na osnovu spisa predmeta, upućuje državnog tužioca na naknadna istraživanja ili po službenoj dužnosti određuje izvođenje dokaza koji se pokazuju kao verovatno odlučujućim za oslobađanje okrivljenog, tj. za donošenje odluke da daljem postupku nema mesta. Te dokaze izvodi upravo sudija koji vrši kontrolu optužbe, i to odmah nakon što je odredio da se izvedu, a ako to nije moguće, zakazuje novo ročište. (Maria Grazia Coppetta, Prethodna istraživanja i prethodno ročište, u: Talijanski kazneni postupak, redakcija B. Pavišić, Rijeka, 2002, str. 156).

izvršio kontrolu opravdanosti i zakonitosti pokretanja krivičnog postupka, prenebregavajući činjenicu da o pokretnju istrage sada odlučuje isključivo javni tužilac naredbom, protiv koje nije dozvoljeno nikakvo pravno sredstvo o kome bi odlučivao sud. Ta disharmonija između javnotužilačke istrage i sudske kontrole optužbe očituje se u odlukama koje sud donosi u postupku potvrđivanja optužnice. U vezi sa odlukama u postupku kontrole optužbe, koncepcijski je diskutabilno i ustanovljavanje žalbe na odluku o potvrđivanju optužnice.

4.1. Preliminarno ispitivanje optužbe

O opravdanosti i zakonitosti optužbe odlučuje vanpretresno veće (čl. 337. st. 1). U zakonu nije određeno u kojoj formi taj postupak teče niti na osnovu čega veće odlučuje. Ne samo da uopšte nije predviđeno da veće odlučuje u sednici veća, što se može pretpostaviti budući da se radi o fazi postupka koja prethodi glavnom pretresu, nego nije rešeno ni pitanje stranačke ili opšte javnosti. Ustanovljavanje potpuno novog sistema kontrole optužbe, bila je prilika da se ta kontrola uredi u formi prethodnog ročišta na kome bi stranke kontradiktorno raspravljale o opravdanosti i zakonitosti izvođenja okrivljenog na glavni pretres, što bi bilo u harmoniji sa standardima koji tvore načelo pravičnog postupka. Međutim, zakonodavac ne samo da je tu priliku propustio, već je ukinuo i dosadašnje ovlašćenje veća da pozove stranke i branioca na sednicu veća kako bi usmeno izložili svoje stavove²⁷. Za razliku od reglementacije u novom procesnom kodeksu, učešće stranaka na ročištu na kome se optužba preliminarno ispituje, sve više je rasprostranjeno u uporednom pravu,²⁸ ne samo u angloameričkom, nego i u evropskokontinentalnom tipu krivičnog postupka.

U zakonu je eksplicitno predviđeno samo to da veće ispituje optužnicu, ali nije određeno na čemu će zasnovati svoje odluke, a navodi u optužnici su za to nedovoljni. Iako nema eksplicitne odredbe, treba tumačiti da veće ispituje optužbu na osnovu spisa predmeta koje sud formira od onih spisa koje mu dostavi javni tužilac. Trebalo je još predvideti da veće uzima u obzir i okrivljenikov odgovor na optužnicu, što će se u praksi verovatno i dešavati, inače bi zakonske odredbe o pravu okrivljenog na odgovor bile bez ikakvog smisla. Sve u svemu, u nedostatku potrebne zakonske regulative, treba tumačiti da veće ispituje optužbu na nejavnoj sednici, bez prisustva stranaka, uzimajući u obzir optužnicu i odgovor na optužnicu, i to isključivo na osnovu spisa predmeta koje

---

27 Vidi član 272. st. 3. ZKP/01.

28 O kontradiktornom postupku na prethodnom ročištu u krivičnom postupku Rusije, vidi: T. M. Махова, Предварительное слушание, в. кн. Уголовно-процессуальное право Российской федерации, изд. „Просвещение“, Москва, 2004, s. 447-452.

je obavezno da formira nakon podizanja optužnice. U vezi sa formiranjem sudskih spisa, o čemu je napred bilo reči, na ovom mestu iznosimo upozorenje da u spisima koji se dostavljaju veću pozivnih sudija ne bi trebalo da budu sadržani nezakoniti dokazi.

Po prijemu ispravne optužnice i odgovora na optužnicu, održava se sednica veća, a kada će se održati, određuje njen predsednik, međutim, to mora biti najkasnije osam dana od isteka roka za podnošenje odgovora na optužnicu. Na samoj sednici, veće ispituje opravdanost i zakonitost optužbe na osnovu dokaznog materijala koje je prikupio javni tužilac, u istrazi ili predistrazi, treba tumačiti i na osnovu dokaza na koje okrivljeni ukaže u odgovoru na optužnicu (ili eventualno, dokaza koje okrivljeni sam pribavi²⁹ i dostavi sudu uz odgovor) iako to nije opisano zakonom.

Pošto prouči optužnicu, odgovor na optužnicu i dokazni materijal, sud ocenjuje da li je opravdano (činjenično zasnovano) i zakonito da se okrivljeni izvede na glavni pretres, pa na osnovu toga donosi odgovarajuću odluku. Granice ispitivanja optužnice određene su svrhom sudske kontrole optužbe: veće treba da razmotri sve razloge i osnove zbog kojih bi po podignutoj optužnici izvođenje okrivljenog na glavni pretres bilo neopravdano, tj. bilo činjenično neutemeljeno, ili nezakonito. Povlastici povezanosti (beneficium cohaesionis) više nema mesta jer se kontrola optužbe sada ne vrši na inicijativu okrivljenog, već po službenoj dužnosti, u obimu koji treba da spreči svako neopravdano i nezakonito iznošenje krivične stvari na glavni pretres, i to u odnosu na svakog okrivljenog protiv kojeg je podignuta optužnica, pa je, zato, s razlogom izostavljena.

Samo je vanpretresno veće ovlašćeno da vodi postupak kontrole optužbe i da donosi odluke, ne i predsednik tog veća, niti sudija za prethodni postupak, mada bi to u nekim situacijama bilo racionalno. Na primer, racionalno bi bilo da inokosni sastav suda ispituje formalnu valjanost optužnice, da donosi odluku o izdvajanju spisa, pa čak i odluku o nenadležnosti. Takva funkcionalna nadležnost sudije za prethodni postupak ili predsednika vanpretresnog veća, ne bi bila preširoka jer postoje sistemi kontrole optužbe u uporednom pravu gde

---

29 Zakonopisci su predvideli da osumnjičeni koji je saslušan i njegov branilac imaju obavezu da pre završetka istrage upoznaju javnog tužioca sa prikupljenim dokaznim materijalom koji su prikupili u korist osumnjičenog i omoguće mu „razmatranje spisa“ (!) i razgledanje predmeta koji služe kao dokaz (čl. 303). Međutim, posle odredbi o završetku istrage dokazi koje odbrana sama prikupi više se ne pominju, a nigde nije predviđeno barem pravo okrivljenog (ako ne i obaveza) da sa tim dokaznim materijalom upozna sud, pa ni prilikom dostavljanja odgovora na optužnicu. Od dostavljanja sudu onih spisa i predmeta koji mogu poslužiti kao dokaz pribavljenih ili prikupljenih od strane osumnjičenog i njegovog branioca, treba razlikovati pravo okrivljenog na predlaganje dokaza.

celokupnu kontrolu optužbe vrši inokosni sastav suda, kao što je u bosansko-hercegovačkim zakonodavstvima³⁰. Čini se da bi u našem novom krivičnom postupku, podela kompetencija između sudije za prethodni postupak i veća pozivnih sudija, bila u harmoniji sa ustrojenom koncepcijom kontrole optužbe, poput rešenja u hrvatskom procesnom zakoniku,³¹ koji je inače zakonopiscima služio kao uzor za mnoga zakonska rešenja.

Na kraju još treba konstatovati da se privatni tužilac pominje i u odredbama naslovljenim kao „ispitivanje optužnice“, a već smo objasnili da se on praktično uopšte ne može pojaviti u ulozi ovlašćenog tužioca u redovnom krivičnom postupku zato što su za krivična dela koja se gone po privatnoj tužbi zaprećene kazne niže od osam godina zatvora (izuzev dva dela kojih u praksi i nema), te se za ta dela može voditi samo sumarni krivični postupak. To je samo potvrda stava da noveliranje procesnog zakonika nije moguće bez usaglašavanja sa materijalnim krivičnim pravom, o čemu se uvek mora voditi računa.

4.2. Odluke vanpretresnog veća u postupku sudske kontrole optužbe

Posle sprovedenih ispitivanja i sumarne ocene dokaznog materijala i zakonitosti optužbe, vanpretresno veće donosi odgovarajuću odluku. To su suštinski iste one odluke koje je veće prema ranije važećim propisima donosilo povodom prigovora protiv optužnice, s tim što se po nazivu razlikuje samo odluka kojom se krivična stvar upućuje na glavni pretres. Drukčije rečeno, novim kodeksom preuzete su sve dosadašnje odredbe o odlukama po prigovoru protiv optužnice, ali su nešto drukčije sistematizovane. I dalje prilikom donošenja odluka u postupku kontrole optužbe, sud nije vezan pravnom kvalifikacijom (čl. 341).

U postupku sudske kontrole optužbe, vanpretresno veće može doneti sledeće odluke: (1) odluku o vraćanju optužnice radi ispravke – čl. 333. st. 2, o čemu je bilo reči, (2) odluku o nenadležnosti, (3) odluku kojom se naređuje dopuna ili sprovođenje istrage, (4) odluku o izdvajanju zapisnika ili obaveštenja iz spisa predmeta, (5) odluku da nema mesta optužbi i da se postupak obustavlja, (6) odluku o odbijanju neposredne optužbe, (7) odluku o odbacivanju optužnice, kao i (8) odluku o potvrđivanju optužnice (ova odluka može da sadrži i odluku o spajanju i razdvajanju postupka).

Upravo zato što su sve odluke preuzete iz nekog drugog sistema kontrole optužbe, mnoge od njih su u disharmoniji sa novim modelom krivičnog

---

30 Vidi: M. Simović, op. cit., str. 331, 332, 339. i 340.

31 Vidi: B. Pavišić, op. cit., str. 327-332.

postupka čiju „strukturu“ čine javnotužilačka istraga i adverzijalni glavni pretres. Upravo će te odluke nadalje biti prokomentarisane.

1. Odluka kojom veće naređuje dopunu ili sprovođenje istrage, bila je moguća dok je istragu sprovodio istražni sudija – sud je odlučivao o pokretanju istrage, pa je u postupku kontrole optužbe sud i mogao da naredi da se istraga dopuni ili sprovede ako istrage nije bilo. Iz tog modela je, u osnovi, zakonski tekst o ovoj odluci i preuzet, ali sada takva odluka ne odgovara prirodi i uređenju javnotužilačke istrage: sud je isključen iz odlučivanja o pokretanju istrage, a nema pravnog leka protiv odluke javnog tužioca o otvaranju istrage, pa bi zaključak bio da ono što sud ne može u istrazi, može u fazi optuženja. Ako se tome doda da je glavni pretres uređen kao adverzijalni, mešanje suda u sprovođenje istrage još više postaje anahrono. Osim toga, naredba suda da se sprovede ili dopuni javnotužilačka istraga, u biti predstavlja sudsku odluku da se sprovedu dokazne radnje, pa se kroz tu sudsku odluku ispoljava inkviziciona maksima o odgovornosti suda za prikupljanje i izvođenje dokaza, koja je u čistom adverzijalnom postupku nezamisliva, pa je iz toga razloga u novom procesnom kodeksu i izostavljena. Zaključak bi bio da su zakonopisci uveli ovu inkvizicionu maksimu na početku sudskog postupka, a proterali je sa glavnog pretresa?!

2. Povodom odluke o izdvajanju zapisnika i obaveštenja, treba upozoriti da postupak mora biti tako uređen da vanpretresno veće ne sazna za nezakonite dokaze (npr. stavljanjem u funkcionalnu nadležnost nekom drugom sudskom organu da o tome odlučuje). Mala je korist od toga što će veće izdvojiti takve spise ali tek pošto se „inficira“ nezakonitim dokazima, jer sudija ne može izbrisati sećanje (osim ako se zamišlja sudija koji „hladno“ donosi odluku na osnovu zakona verovatnoće,³² uz pomoć matematike i računara)³³.

3. Odluku da nema mesta optužbi i da se krivični postupak obustavlja (čl. 338), vanpretresno veće donosi kad ustanovi: 1) da delo koje je predmet optužbe nije krivično delo, a nema uslova za primenu mere bezbednosti; 2) da je krivično gonjenje zastarelo, ili da je delo obuhvaćeno amnestijom ili pomilovanjem, ili da postoje druge okolnosti koje trajno isključuju krivično gonjenje; 3) da nema dovoljno dokaza za opravdanu sumnju da je okrivljeni učinio delo koje je predmet optužbe. Po osnovu iz tačke 3, sud donosi odluku o obustavi i u slučaju da po podignutoj neposrednoj optužnici naredi sprovođenje istrage, pa nakon toga nađe da nema dovoljno dokaza za osnovanu sumnju.

---

32 O računu verovatnoće i oceni dokaza u krivičnom postupku vidi: M. Damaška, *Dokazno pravo u kaznenom postupku – Oris novih tendencija*, Zagreb, 2001, str. 29-41.

33 *Ibidem*, str. 28.

Odluka da nema mesta optužbi i da se postupak obustavlja takođe je mehanički preneti iz modela u kome je istraga sudska i kao takva predstavlja prvu fazu krivičnog postupka u užem smislu. Takva odluka je logična konsekvencija usvojenog ali teorijski neutemeljenog i konceptijskog dubioznog shvatanja da krivični postupak započinje otvaranjem javnotužilačke istrage. Nasuprot tome, skoro opšteprihvaćeno je u krivičnoprocesnoj teoriji da je krivični postupak u biti jedan krivičnoprocesni odnos koji nastaje, teče i okončava se između suda i stranaka u cilju pravilne primene krivičnog zakona na krivičnu stvar koja je predmet postupka.³⁴ Otuda, polazeći od nespornih naučnih gledišta, javnotužilačka istraga ne može biti faza krivičnog postupka u užem smislu zato što bez suda i stranaka nema krivičnoprocesnog odnosa, pa samim tim ni krivičnog postupka.³⁵ U modelu postupka sa javnotužilačkom istragom krivični postupak u užem smislu, tj. sudski krivični postupak započinje potvrđivanjem optužnice. U momentu ispitivanja optužnice, dakle, krivičnog postupka još uvek nema pa se ne može ni obustaviti (može se obustaviti samo postupak koji je započeo). Iz tih razloga, umesto odluke da nema mesta optužbi i da se postupak obustavlja, u tim slučajevima konceptijski bi ispravno bilo da se optužba odbija. Saobrazno toj ideji, u jednom koherentnom sistemu kontrole optužbe koji bi bio u harmoniji sa javnotužilačkom istragom i adverzijalnim glavnim pretresom, odluke bi mogle biti: odluka o odbacivanju optužnice, odluka o odbijanju optužbe i odluka o potvrđivanju optužnice.

4. Odluku o odbacivanju optužnice sud donosi kad ustanovi da nema zahteva ovlašćenog tužioca, potrebnog predloga ili odobrenja za krivično gonjenje, ili da postoje druge okolnosti koje privremeno sprečavaju gonjenje (čl. 339. st. 2). Pravnotehnički je pogrešno da se odredba o odbacivanju optužbe unosi u član koji ima rubrum „Odbijanje optužbe“.

5. Odluka o potvrđivanju optužbe negativno je definisana: „Ako ne donese nijedno rešenje iz čl. 340.“, veće će svojom odlukom potvrditi optužnicu. U modelu postupka u kome istraga nije sudska, odluka o potvrđivanju optužnice mora biti pozitivno definisana jer s njenim donošenjem tek započinje krivični (sudski) postupak. U modelima krivičnog postupka u kojima je istraga sudske

---

34 O definiciji krivičnog postupka vidi: dr Toma Živanović, Osnovni problemi krivičnog i građanskog procesnog prava (postupka), I. odeljak, Beograd 1940, str. 7, 8, 36, 49 i 50; dr Tihomir Vasiljević, Sistem krivičnog procesnog prava SFRJ, Beograd, 1981, str. 5; dr Momčilo Grubač, Krivično procesno pravo, Beograd, 2006, str. 27; dr Davor Krapac, Krivično procesno pravo – Prva knjiga: institucije, Zagreb, 2003, str. 4; dr Stanko Bejatović, Krivično procesno pravo, Beograd, 2008, str. 48; dr Milan Škulić, Krivično procesno pravo, Beograd, 2009, str. 2; dr Vojislav Đurđić, Krivično procesno pravo – Opšti deo, Niš, 2014, str. 7-10; i dr.

35 V. Đurđić, Redefinisanje klasičnih procesnih pojmova u prednacrtu Zakonika o krivičnom postupku Srbije iz 2010, Revija za krivično pravo i kriminologiju, br. 2/2010, str. 5-6.

prirode, sudska kontrola početka krivičnog postupka (kontrola krivičnog gonjenja) vrši se prilikom otvaranja istrage, pa je nakon završetka istrage dovoljna i negativna definicija razloga za donošenje odluke kojom se krivična stvar upućuje na glavni pretres. Posle uvođenja javnotužilačke istrage, sudska odluka o upućivanju krivične stvari na glavni pretres mora biti pozitivno definisana u zakonu i zasnovana na uverenju suda da za to ima dovoljno dokaza. Sud, dakle, na osnovu raspoloživog dokaznog materijala mora da stekne uverenje da postoji potreban stepen sumnje da se krivična stvar iznese na glavni pretres, a ne da nema mesta donošenju drugih odluka pa da to bude razlog za potvrđivanje optužnice.

Zbog negativno određenih razloga za donošenje odluke o potvrđivanju optužnice, u praksi je obrazloženje ove odluke nedovoljno, a često i izostaje. To se može i razumeti jer se ona donosi kad nema mesta donošenju drugih odluka (odluci da se sud oglašava nenadležnim, iz čl. 337. st. 2, odluci o obustavi krivičnog postupka, iz čl. 338, ni odluci o odbijanju optužbe, iz čl. 339), pa je dovoljno da sud u obrazloženju (pošto se i ta odluka mora obrazložiti), konstatuje da uvidom u spise predmeta i sumarne ocene čitavog dokaznog materijala, nije našao da postoje razlozi za donošenje bilo koje od tih odluka. Da su razlozi pozitivno definisani, sud bi morao da obrazloži da je nadležan, da je utuženo delo krivično delo, da nema smetnji koje isključuju krivično gonjenje i da na osnovu sumarne ocene prikupljenih i izvedenih dokaza oceni i obrazloži da je stekao uverenje o postojanju dovoljno osnovane sumnje da je okrivljeni izvršio krivično delo koje mu se optužbom stavlja na teret. Obrazloženje dovoljno osnovane sumnje ne sme se pretvoriti u ocenu svakog dokaza pojedinačno, jer se takva ocena vrši samo u odluci kojom se presuđuje krivična stvar (sud treba da utvrdi i obrazloži da su svi dokazi na kojima se zasniva optužba zakoniti, da su sami po sebi i u celini podobni da proizvedu osudu, da nema verodostojnih dokaza u korist odbrane koji isključuju suprotno, da u svojoj ukupnosti opravdavaju sumnju i sl.).

U vezi sa odlukom o potvrđivanju optužnice, može se još primetiti da zakonopisci nisu predvideli da se optužnica može i delimično potvrditi. Da je kao okosnica kontrole optužbe postavljeno ispitivanje ima li osnova da se podignuta optužnica potvrdi, a ne da li je prigovor protiv optužnice osnovan, to bi se moralo predvideti. Mogućnost da sud u postupku kontrole potvrdi samo neke tačke optužnice, uobičajena je u uporednom pravu (delimično potvrđivanje optužnice poznaju procesna zakonodavstva BiH³⁶, Hrvatske³⁷,

---

36 Vidi čl. 228. ZKP Republike Srpske.

37 Vidi čl. 356. ZKP Hrvatske.

Nemačke³⁸ i dr.). To će sigurno izazvati teškoće u praksi, pošto je izvesno da će za tim nastati potreba kad se podiže optužnica za više krivičnih dela ili protiv više lica, pa ocena suda može biti da je opravdano i zakonito iznošenje na glavni pretres samo nekih krivičnih dela ili izvođenje samo nekih okrivljenih. Stoga treba tumačiti da ako novim zakonikom nije predviđeno delimično potvrđivanje optužnice, ono nije ni isključeno. U tom slučaju veće treba da razdvoji postupak i da nesporni deo optužnice potvrdi, a da u odnosu na preostali deo donese odgovarajuću odluku (o odbijanju optužbe ili o odbacivanju optužnice).

U postupku sudske kontrole optužbe odluke se donose u formi rešenja. Sve odluke veća moraju biti obrazložene, ali samo jedna (a ne sve, kako glasi zakonski tekst), i to odluka o potvrđivanju optužnice, mora biti obrazložena tako da se unapred ne utiče na rešavanje onih pitanja koja će biti predmet raspravljanja na glavnom pretresu (čl. 342).

4.3. Pravo žalbe na odluke vanpretresnog veća

Sudska kontrola optužbe moguća je i pred višom instancom kad je po zakonu dozvoljena žalba. Neke odluke može žalbom pobijati samo javni tužilac, a druge samo okrivljeni (čl. 343). Javni tužilac može izjaviti žalbu protiv odluke o nenadležnosti, odluke o obustavi postupka, odluke o odbijanju neposredne optužbe i odluke o odbacivanju optužnice. Okrivljeni ima pravo da se žali samo protiv odluke o potvrđivanju³⁹ optužnice. To je novo zakonsko rešenje (jer prema dosadašnjim propisima okrivljeni nije imao pravo da izjavi žalbu protiv odluke suda kojom je njegov prigovor odbijen kao neosnovan), u interesu je okrivljenog, ali ne doprinosi efikasnosti postupka. Osim toga, takvo rešenje otvara pitanje kad se ima smatrati da je optužnica potvrđena. U vezi s tim, otvaraju se i druga pitanja: kad treba smatrati da neko lice postaje optuženi (čl. 2. st. 1. tač. 3.)⁴⁰ ili kad treba započeti s pripremama za glavni pretres (čl. 344.) – posle potvrđivanja optužnice ili kad bude pravnosnažno potvrđena.

---

38 U nemačkom postupku, kad sud donese rešenje da se otvori glavni pretres kojim dozvoljava da se optužnica razmotri na glavnom pretresu, u tom rešenju određuje sa kojim će se izmenama prihvatiti optužnica na glavnom pretresu (§207 StPO). U tom slučaju je tužilaštvo dužno da sudu dostavi novu optužnicu u skladu s tim rešenjem. (Amplius: Klaus Volk, Grund Kurs StPO, 7. Auflage, Verlag C.H. Beck, München, 2010, 157,158).

39 U nemačkom procesnom zakoniku nije dozvoljena žalba protiv odluke o upućivanju krivične stvari na glavni pretres (§210 StPO).

40 Definicija optuženog analogna je definiciji iz starog zakonika, ali je ona do sada bila nedvosmislena jer protiv odluke o odbijanju prigovora kao neosnovanog, okrivljeni nije imao pravo žalbe i optužnica je u tom momentu stupala na pravnu snagu, pa je od tog momenta on postajao optuženi (čl. 21. st. 1. tač. 3. ZKP/01). Sada optužba staje na pravnu snagu u momentu kad sud negativno odluči po žalbi, a lice koga optužnica tereti, prema slovu zakona, postaje optuženi pre toga.

Iz kruga subjekata koji imaju pravo žalbe na odluke veća donete u postupku sudske kontrole optužbe, isključen je oštećeni⁴¹, čime se potvrđuje stanovište zakonopisaca da oštećeni može postati supsidijarni tužilac samo u započetom sudskom krivičnom postupku. Izgleda da se obistinjuje zebnja da sa svakim noveliranjem procesnog zakonika položaj oštećenog postaje sve nepovoljniji.

5. Zaključne napomene

U novom modelu krivičnog postupka, sa javnotužilačkom istragom i adverzijalnim glavnim pretresom, bilo je nužno da se uvede kontrola optužbe po službenoj dužnosti u svakoj krivičnoj stvari. To je i učinjeno, ali umesto da osmisle novi koncept kontrole optužbe, zakonopisci su izvršili samo reviziju, ne baš uspešnu, postojećeg mešovitog sistema kontrole optužbe. Ukinuli su prigovor protiv optužnice, a u svemu ostalom preuzeli su rešenja iz do sada važećeg procesnog zakonika, kao da nije izmenjena priroda prethodnog i glavnog postupka, ni koncepcija same kontrole optužbe. Iz takvog pristupa izvire i osnovni nedostaci nove regulative koji novi krivični postupak čine nekoherentnim.

Nije uopšte predviđena forma postupka kontrole optužbe, mada se može pretpostaviti da sud odlučuje u sednici veća. Propuštena je prilika da se kontrola optužbe uredi u formi prethodnog ročišta na kome bi stranke kontradiktorno raspravljale o opravdanosti i zakonitosti izvođenja okrivljenog na glavni pretres, što bi procesnu arhitekturu približilo ideji pravičnog postupka.

Nedostaju i odredbe o formiranju sudskih spisa. Predviđeno je samo da javni tužilac uz optužnicu dostavlja svoje spise predmeta sudu, tako da se oni kameleonski pretvaraju u sudske, kao da je istragu sproveo istražni sudija. Nasuprot takvom uređenju, načelo pravičnog postupka iziskuje pravila o krivičnim spisima koja bi sprečila da prilikom prethodnog ispitivanja optužbe sudije budu „inficirane“ nezakonitim dokazima, i pravila koja će sprečiti da rezultati istraživanja javnog tužioca dobiju snagu sudskih dokaza i time osigurati „jednakost oružja“ na glavnom pretresu.

Odluke u postupku sudske kontrole optužbe u potpunosti su disharmoniji sa prirodom i strukturom novog krivičnog postupka. Odluka o obustavi postupka konceptijski i doktrinarno je diskutabilna, jer u momentu kad se donosi sudski krivični postupak nije još započeo pa se ne može ni obustaviti. Odgovarajuća bi bila odluka suda o odbijanju optužbe. Umesto negativno, sudska odluka o

---

41 U čl. 358. ZKP Hrvatske predviđeno je da će se smatrati da je oštećeni preuzeo krivičnom gonjenjem ako samo on izjavi žalbu protiv odluke veća donete u postupku kontrole optužbe, pa žalba bude usvojena.

potvrđivanju optužnice mora biti pozitivno definisana u zakonu i zasnovana na uverenju suda da za to ima dovoljno dokaza. Na osnovu raspoloživog dokaznog materijala sud mora da stekne uverenje da postoji potreban stepen sumnje da se krivična stvar iznese na glavni pretres, a ne uverenje da nema mesta donošenju drugih odluka pa da to bude razlog za potvrđivanje optužnice (kako iz zakonskog teksta proizlazi). Neophodne su i zakonske odredbe o delimičnom potvrđivanju optužnice, kako bi se omogućilo razdvajanje postupka i racionalno iznošenje krivične stvari na glavni pretres u slučajevima koneksiteta.

*

*

*

Prof. dr Vojislav ĐURĐIĆ,
Full Professor Faculty of Law, University of Niš

CONFIRMATION OF INDICTMENT IN THE SERBIAN CRIMINAL PROCEDURE

The subject of analysis in this paper is judicial review of indictment in Serbian criminal procedure. The author initially determines the theoretical notion of the judicial review of indictment, and classifies the systems thereof, bearing in mind comparative legal solutions. The work contains critical analysis of provisions pertaining to filing indictment, examining its formal content, as well as the accused's respond, pointing to the negative sides of legal rules related to the review of private law suit and to the forming of court records. Instead of the nominal prescription of the adversarial principle, the author advocates introduction of the preliminary hearing, based on the principles of oral argume

Key words: *indictment, judicial review of indictment, suspension of proceedings, confirmation of indictment.*